

การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ: กรณีศึกษา ชุมชนในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

The Elderly's Access to Social Media in Learning Health Information: A Case Study of Communities in Don Mueang District, Bangkok

กฤษฎา พุ่มพิน,* วณัฐพงศ์ เบญจพงศ์,** และจุฑาภรณ์ มาสันทีเยะ***

Kritchaya Poompin, Wanatphong Benjaphong, and Chuthaphon Masantiah

Received: July 27, 2022 Revised: September 15, 2022 Accepted: October 7, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ กรณีศึกษาชุมชนในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร และวิเคราะห์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ ในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ โดยการศึกษาการเข้าถึงสื่อมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในพื้นที่ชุมชนปิ่นเจริญ 1 - 2 และชุมชนสินวงษ์ เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 225 คน และกลุ่มเป้าหมาย ในการวิเคราะห์ปัญหาการเข้าถึงสื่อ คือ ผู้สูงอายุที่รับชมคลิปแล้ว จำนวน 20 คน เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย คลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ แบบบันทึกการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 3 ข้อ และ แบบสัมภาษณ์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ จำนวน 4 ข้อ สถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า คลิปวิดีโอที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าไปเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ คือ คลิปวิดีโอที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพกาย เรื่อง “9 ช่องแสนสนุก” โดยมียอดรับชมจำนวน 105 ครั้ง จากยอดรับชม คลิปทั้งหมด 269 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 39.03 และ ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูล สุขภาพ พบว่า ประกอบด้วยประเด็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การขาดความรู้พื้นฐานในการใช้อุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์เพื่อเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ และการขาดความรู้พื้นฐานในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ขณะที่ประเด็นปัญหา ที่เกิดจากปัจจัยภายนอกได้แก่ การขาดแคลนทรัพยากร/หรือทรัพยากรมีจำกัดในการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ และ คุณภาพของสื่อหรือคลิปวิดีโอไม่เหมาะสม

คำสำคัญ: การเข้าถึง, ข้อมูลสุขภาพ, ผู้สูงอายุ, สื่อสังคมออนไลน์

* อาจารย์ประจำภาควิชาพลานามัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

** อาจารย์ประจำภาควิชาพลานามัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

*** อาจารย์ประจำภาควิชาการประเมินและการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Abstract

The objectives of this research were to examine the elderly's access to social media in learning health information, and to investigate the problems elderly people facing in accessing social media to obtain health information. This study recruited 225 samples who are above sixty-year-old villagers of Pincharoen 1 – 2 community and Chumchon Sinwong community, Don Mueang District, Bangkok. The participants for examining social media access problems were 20 people who already watched the informative video. The research instruments consisted of a video clip about healthcare information for the elderly, a 3-item form for accessing social media to obtain health information for the elderly, and 4-item interview on the problems of accessing social media for the elderly in learning health information. Statistics used in this research included frequency and percentage, and content analysis.

The results showed that The video clip that most of the elderly liked to study health information through social media was a video clip titled "9 Chong San Sanook", which provided knowledge about physical health, with 105 views out of a total of 269 views of the clip, accounting for 39.03 percent; Regarding the problems faced by the elderly in accessing social media to obtain health information, it was found that the internal factors consisted of a lack of basic knowledge on how to use electronic devices to access social media and how to use social media, while the external factors included a lack of resources or limited resources to access social media, as well as the quality of the media or inappropriate video clips.

Keywords: Accessibility, Health Information, The Elderly, Social Media

บทนำ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีปณิธานให้คณะเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านการผลิตบัณฑิตที่มีศักยภาพและคุณธรรมนำไปสู่การสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อสังคมได้ และมีส่วนร่วมในการกระตุ้นส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต คณะกรรมการบริการวิชาการแก่ชุมชนและสังคม คณะศึกษาศาสตร์ จึงได้ดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามแนวปฏิบัติของงานบริการวิชาการแก่สังคมในพื้นที่ชุมชนปิ่นเจริญ 1 - 2 และชุมชนสินวณิช เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. 2562 รวมระยะเวลา 3 ปี ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมาได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี เช่น การตระหนักรู้ด้านสุขภาพทางกาย ความรู้ทางโภชนาการ วิธีการจัดการความเครียด แนวทางกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมกับตนเอง การกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน และหน่วยบริการต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างภาพลักษณ์การเป็นผู้สูงวัยอย่างมีพลัง (Active Ageing)

จากสภาพบริบทของการดำเนินงานข้างต้นเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกมิติของผู้สูงอายุ ปีงบประมาณ 2564 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงจึงดำเนินการจัดโครงการบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชนที่ส่งเสริมแนวทางการแสวงหาความรู้ใหม่ เพื่อการปรับตัวที่จำเป็นต่อวิถีชีวิตในวัยสูงอายุ ในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด - 19 รวมถึงการสร้างแกนนำผู้สูงอายุเข้มแข็งและชุมชนต้นแบบแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามอหยาตัย ตลอดจนสร้างภาคีร่วมนกันระหว่างชุมชนกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อร่วมกันพัฒนาศาสตร์และวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ แนวทางการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุภายใต้แนวคิด “วิถีชีวิตใหม่สู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต” เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2565)

อย่างไรก็ดี ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด - 19 จึงส่งผลให้คณะกรรมการโครงการบริการวิชาการสู่ชุมชนและสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรมเป็นแบบออนไลน์ทั้งหมดเพื่อลดการสัมผัสและการแพร่ระบาด ดังนั้นจากเงื่อนไขของการจัดกิจกรรมข้างต้น คณะผู้วิจัยในฐานะที่เป็นกรรมการโครงการบริการวิชาการฯ จึงได้กำหนดรูปแบบของสื่อที่จะนำไปใช้เพื่อเผยแพร่ให้เป็นรูปแบบของคลิปวิดีโอที่มีความยาวไม่เกิน 20 นาทีต่อกิจกรรม ภายใต้แนวคิด “วิถีชีวิตใหม่สู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต” และนำไปเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ใน 2 ช่องทาง ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook) และช่องยูทูบ (YouTube Channel) ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสื่อได้ตามความถนัดของตนเอง ตลอดจนความสำคัญของเทคโนโลยีในสังคมผู้สูงอายุนั้นก็มีหลายด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้านสภาพแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ (จุรา รอดเข็ม, และ สุภารัตน์ ไชยประสิทธิ์, 2562; Fu, & Xie, 2021) ทั้งนี้จากเอกสารและงานวิจัยในอดีตพบว่า สื่อสังคมออนไลน์มักเป็นสื่อที่มีผู้ใช้จำนวนมากที่สุดในช่วงวัย 16 - 25 ปีเนื่องจากเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2560) โดยผู้สูงอายุมีสัดส่วนในการใช้สื่อสังคมออนไลน์น้อยกว่าช่วงวัยอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ดีผู้สูงอายุก็มีแนวโน้มที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์มากขึ้นเมื่อเทียบกับในอดีต (ระวีวรรณ ทรัพย์อินทร์, และ ญาศินี เคารพธรรม, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tang, Zhang, & Wang (2022) ที่พบว่า ในประชากรจีนที่เป็นผู้สูงอายุแม้ว่าจะมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์มากขึ้นแต่ยังต้องพึ่งพาอาศัยคนรอบข้างหรือบุคคลในครอบครัวช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงสื่อ

จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้สื่อเทคโนโลยีของผู้สูงอายุในยุคหลอมรวมเทคโนโลยี พบว่า มี 6 แนวทาง ได้แก่ 1) การพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับดูแลจัดการกระจายเสียง และสื่อต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการเข้าถึงของผู้สูงอายุ 2) การจัดการบริการและกระจายบริการกิจการกระจายเสียง และสื่อต่าง ๆ 3) การส่งเสริมชุมชนและสนับสนุนผู้ประกอบการบริการชุมชนในการพัฒนาผู้สูงอายุในยุคหลอมรวมเทคโนโลยี 4) การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรสื่อสาร 5) การพัฒนาซอฟต์แวร์ แอปพลิเคชัน สื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และ 6) การพัฒนาและคุ้มครองผู้บริโภคในยุคหลอมรวมเทคโนโลยี (สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558) จากแนวทางข้างต้นผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์ใช้แนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้สื่อและเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ โดยจัดโครงการบริการวิชาการซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดข้อที่ 4 คือ การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรสื่อสาร โดยการผลิตคลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับสุขภาพใน 2 ด้าน คือ ด้านสุขภาพกาย และด้านสุขภาพจิต และเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook) และช่องยูทูบ (Youtube Channel)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยในฐานะที่เป็นคณะกรรมการโครงการบริการวิชาการสู่ชุมชนและสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จึงสนใจศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ โดยมุ่งเน้นการศึกษากลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในชุมชนเขตตอนเมืองที่เข้าร่วมโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนและสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง รูปแบบออนไลน์ เพื่อให้ได้สารสนเทศในการนำไปใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาโครงการบริการวิชาการสู่ชุมชนและสังคมในปีงบประมาณถัดไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ กรณีศึกษาชุมชนในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ กรณีศึกษาชุมชนในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

ระยะเวลาที่ดำเนินการเก็บข้อมูลในการวิจัย คือ 1. การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ ดำเนินการระหว่างวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2565 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2565 และ 2. การสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ ดำเนินการระหว่างวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2565 ถึงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2565

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบกรณีศึกษา (Case Study) ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมายจึงเป็นกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ชุมชนปิ่นเจริญ 1 - 2 และชุมชนสินวงษ์ เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป (United Nations, 2020) โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตในการเก็บข้อมูลที่มาจากผู้สูงอายุที่เข้าร่วมรับ

บริการทางด้านสุขภาพในสภณคณัคลินิควกรรมเท่านั้น ซึ่งเป็นหน่วยบริการปฐมภูมิพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามประกาศสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข อีกทั้งคลินิกแห่งนี้ยังเป็นหน่วยงานเครือข่ายที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้โครงการบริการวิชาการต่อเนื่องเป็นปีที่ 4 ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกการเลือกกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1.1 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ คือ ผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้บริการทางด้านสุขภาพในสภณคณคคลินคเวชกรรม จ่านวน 225 คน ในช่วงระหว่างวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2565 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2565

1.2 กลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้จากการเลือกผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้บริการทางด้านสุขภาพในสภณคมน์คลินิกเวชกรรม จำนวน 20 คน ที่ได้เคยรับชมคลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ครบทั้ง 4 คลิปแล้ว

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตของเนื้อหาใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1. การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ 2. ข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ และ 3. ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์จาก 2 แหล่ง ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook) และช่องยูทูป (Youtube Channel)

2.1.2 ข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ คือ คลิปปิดิโอที่พัฒนาขึ้นโดยให้มีเนื้อหาครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับสุขภาพใน 2 ด้าน คือ 1. ด้านสุขภาพกาย และ 2. ด้านสุขภาพจิต โดยมีขอบเขตดังนี้

2.1.2.1 คลิวิตีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุด้านสุขภาพกาย ประกอบด้วย คลิวิตีโอ จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ 1. 9 ช่องแสนสนุก 2. การตรวจสุขภาพเบื้องต้น และ 3. Powerball กลมกลิ้งหลักโรค

2.1.2.2 คลิปวิดีโอที่มึเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุด้านสุขภาพจิต ประกอบด้วย คลิปวิดีโอ จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ การดูแลสุขภาพจิตในภาวะ COVID - 19

2.1.3 ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้วิเคราะห์จำแนกประเด็นปัญหาออกเป็น 2 ด้าน คือ 1. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายใน และ 2. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอก

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้จึงประกอบด้วยเครื่องมือ 3 ส่วน ได้แก่ 1. คลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ 2. แบบบันทึกการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ และ 3. แบบสัมภาษณ์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 คลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

2.2.1.1 การออกแบบและจัดทำคลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

2.2.1.1.1 คณะกรรมการผู้จัดทำสื่อคลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพ
สำหรับผู้สูงอายุ ได้กำหนดเนื้อหาในการสร้างสรรค์คลิปวิดีโอโดยมีกรอบเนื้อหาให้ครอบคลุมความรู้ในด้านสุขภาพ
ทางกายและทางใจ

2.2.1.1.2 คณะกรรมการผู้จัดทำสื่อคลิปวิดีโอมอบหมายคณะกรรมการที่เป็นอาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดทำคลิป ดังตาราง 1

ตาราง 1 การออกแบบและจัดทำคลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

กรอบเนื้อหา	หลักสูตรผู้รับผิดชอบการจัดทำคลิป	ชื่อกิจกรรม
1. สุขภาพกาย	1.ศึกษาศาสตรบัณฑิต (พลศึกษา) 2.วิทยาศาสตรบัณฑิต (วิทยาศาสตร์การกีฬา) 3.ศึกษาศาสตรบัณฑิต (การวัดผล การประเมินผล และการวิจัยทางการศึกษา) 4.ศึกษาศาสตรบัณฑิต (วิทยาศาสตร์ทั่วไป) 5. ศิลปศาสตรบัณฑิต (คหกรรมศาสตร์) 6. ศึกษาศาสตรบัณฑิต (คหกรรมศาสตร์)	1. 9 ช่องแสนสนุก 2. การตรวจสุขภาพเบื้องต้น 3. Powerball กลมกลิ้งหลักโรค
2. สุขภาพจิต	7.วิทยาศาสตรบัณฑิต (จิตวิทยา)	4. การดูแลสุขภาพจิตในภาวะ COVID - 19

2.2.1.1.3 คลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ จำนวน 4 คลิป แต่ละคลิปมีความยาวไม่เกิน 20 นาที โดยมีคลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุรายละเอียดดังภาพ 1

คลิปที่ 1 เรื่อง “9 ช่องแสนสนุก”



คลิปที่ 2 เรื่อง “การตรวจสุขภาพเบื้องต้น”



คลิปที่ 3 เรื่อง “Powerball กลมกลิ้งหลีกโรค”



คลิปที่ 4 เรื่อง “การดูแลสุขภาพจิตในภาวะ COVID - 19”



ภาพ 1 คลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

2.2.1.2 การตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของสื่อ

2.2.1.2.1 คณะกรรมการผู้จัดทำสื่อคลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ จำนวน 5 คน ดำเนินการตรวจสอบคลิปในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ 1. ความคมชัดของภาพและเสียง 2. ความยาวของคลิป 3. เนื้อหาในคลิป

2.2.1.2.2 ภายหลังจากการตรวจสอบคลิปทั้ง 4 คลิป คณะกรรมการได้ให้ข้อเสนอแนะแก่คณาจารย์ผู้รับผิดชอบในการจัดทำคลิปเพื่อดำเนินการแก้ไขตามข้อเสนอแนะก่อนการเผยแพร่

2.2.2 แบบบันทึกการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ

2.2.2.1 การสร้างแบบบันทึกการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ โดยเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบเติมคำตอบ ประกอบด้วย รายการที่ผู้วิจัยต้องเก็บรวบรวมจำแนกเป็น 3 รายการบันทึก ได้แก่ 1. วัน/เดือน/ปี ที่บันทึกข้อมูล 2. สื่อสังคมออนไลน์ที่มีผู้เข้าไปเข้าชม Facebook หรือ Youtube และ 3. จำนวนยอดรับชม (View)

2.2.2.2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบบันทึกการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของแบบบันทึกการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ฯ ในด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruency: IOC) พบว่า รายการบันทึกข้อมูลในแบบบันทึกการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ รายการนี้มีค่า IOC 0.67 - 1.00 สะท้อนให้เห็นว่าแบบบันทึกสามารถวัดได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

2.2.3 แบบสัมภาษณ์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ

2.2.3.1 การสร้างแบบสัมภาษณ์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ แบบสัมภาษณ์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ

ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) โดยมีประเด็นในการสอบถามประกอบด้วย

1. ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายใน เช่น ปัญหาเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อสังคมออนไลน์ และ
2. ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น ปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2.2.3.2 การตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ในด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน โดยพิจารณาจากค่า IOC พบว่า ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ ทุกข้อมีค่า IOC 0.67 - 1.00 สะท้อนให้เห็นว่าแบบสัมภาษณ์สามารถวัดได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 วางแผนการประชาสัมพันธ์โครงการบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้แนวคิด “วิถีชีวิตใหม่สู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต” ปีงบประมาณ 2565 ซึ่งจัดขึ้นในรูปแบบออนไลน์

3.2 เผยแพร่สื่อคลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2565 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2565 ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook) และช่องยูทูบ (Youtube Channel)

3.3 เก็บรวบรวมข้อมูลการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์โดยใช้แบบบันทึก และปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์โดยการสัมภาษณ์ ดังนี้

3.3.1 การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์โดยใช้แบบบันทึก มีการดำเนินการเก็บข้อมูลโดยคณะผู้วิจัยได้เผยแพร่สื่อและประชาสัมพันธ์การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ให้แก่ผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้บริการทางด้านสุขภาพในสภณคมน์คลินิกเวชกรรม จำนวน 225 คน ในช่วงระหว่างวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2565 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2565 หลังจกสิ้นสุดการเผยแพร่สื่อ คณะผู้วิจัยจึงได้เก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนยอกรับชม (View) สื่อผ่าน เฟซบุ๊ก (Facebook) และช่องยูทูบ (Youtube Channel) โดยใช้แบบบันทึก

3.3.2 ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์โดยการสัมภาษณ์ มีการดำเนินการเก็บข้อมูลโดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้บริการทางด้านสุขภาพในสภณคมน์คลินิกเวชกรรม จำนวน 20 คน ที่ได้เคยรับชมคลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุครบทั้ง 4 คลิปแล้ว โดยเป็นการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ที่มีการคำนึงถึงหลักจริยธรรมในการทำวิจัยในมนุษย์ ได้แก่ 1. หลักความเคารพในบุคคล ที่ผู้วิจัยจะต้องมีการขอความยินยอมจากกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย ให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในการวิจัยเพื่อให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ 2. หลักคุณประโยชน์ไม่ก่ออันตรายซึ่งผู้วิจัยจะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลชื่อ นามสกุลของผู้ถูกสัมภาษณ์ในงานวิจัยอันจะก่อให้เกิดความเสียหาย และ 3. หลักความยุติธรรม ซึ่งมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความสมัครใจและเป็นไปตามเกณฑ์อายุและการร่วมกิจกรรมที่กำหนด

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

4.1 การวิเคราะห์คุณภาพของแบบบันทึกการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพและแบบสัมภาษณ์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพโดยการวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ หรือ IOC (Item Objective Congruency)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4.2.1 การวิเคราะห์การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ ภูมิศึกษาชุมชนในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ

4.2.2 การวิเคราะห์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ ภูมิศึกษาชุมชนในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีข้อค้นพบจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยจำแนกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ

ผลการศึกษาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพในการวิจัยครั้งนี้ วิเคราะห์จากจำนวนและร้อยละของผู้เข้าชมคลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุจำแนกตามเนื้อหาของคลิปวิดีโอ รายละเอียดดังตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าชมคลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

คลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ	จำนวนยอได้รับชมออนไลน์ (ครั้ง)	ร้อยละ
1. 9 ช่องแสนสนุก	105	39.03
2. การตรวจสุขภาพเบื้องต้น	72	26.77
3. Powerball กลมกลิ้งหลีกโรค	63	23.42
4. การดูแลสุขภาพจิตในภาวะ COVID - 19	29	10.78
รวม	269	100.00

จากตาราง 2 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าชมคลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุพบว่า คลิปวิดีโอที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าไปเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ คือ คลิปวิดีโอเรื่อง “9 ช่องแสนสนุก” โดยมียอได้รับชม จำนวน 105 ครั้ง จากยอได้รับชมคลิปทั้งหมด 269 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 39.03 ขณะที่คลิปวิดีโอที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าไปเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในลำดับสองคือ คลิปวิดีโอเรื่อง “การตรวจสุขภาพเบื้องต้น” โดยมียอได้รับชม จำนวน 72 ครั้ง จากยอได้รับชมคลิปทั้งหมด 269 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ

26.77 และเมื่อพิจารณาขอรับชมคลิปวิดีโอที่ผู้สูงอายุเข้าไปเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์น้อยที่สุด คือ คลิปวิดีโอเรื่อง “การดูแลสุขภาพจิตในภาวะ COVID - 19” โดยมีขอรับชม จำนวน 29 ครั้ง จากขอรับชมคลิปทั้งหมด 269 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 10.78

2. ผลการวิเคราะห์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ

ผลการวิเคราะห์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพจำแนกตามประเด็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัยที่แตกต่างกันในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากการสัมภาษณ์แล้วนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา โดยจำแนกประเด็นปัญหาออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นที่เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก รายละเอียดดังตาราง 3

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพจำแนกตามประเด็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัยที่แตกต่างกัน

ประเด็นปัญหา	ตัวอย่างข้อมูลที่สรุปได้จากการสัมภาษณ์
1. ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายใน	
1.1 ขาดความรู้พื้นฐานในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์	1. ไม่ทราบวิธีการใช้สมาร์ทโฟน (Smart Phone) เพื่อเข้าถึงคลิปต่างๆ จึงต้องอาศัยสมาชิกในครอบครัวช่วยเหลือในการเข้าถึง
1.2 ขาดความรู้พื้นฐานในการใช้สื่อสังคมออนไลน์	1. กดหรือพิมพ์ข้อความโต้ตอบในช่อง Comment ไม่เป็น หรือ การกดติดตาม (Subscribe) ทำไม่เป็น
	2. ไม่ทราบวิธีการโพสต์ภาพหรือคลิปลงในหน้าเพจหรือช่อง Comment เพื่อโต้ตอบในการทำกิจกรรม
	3. ไม่สามารถจดจำช่องทางในการรับชมได้ ดังนั้นเมื่อจะกลับเข้าไปรับชมอีก จึงไม่สามารถชมซ้ำได้
2. ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก	
2.1 ขาดแคลนทรัพยากร/หรือทรัพยากรมีจำกัดในการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์	1. ระบบอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร หรือมีความเร็วจำกัด
	2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการเข้าถึงสื่อเป็นสมาร์ทโฟน (Smart Phone) ซึ่งมีหน้าจอขนาดเล็กมองไม่เห็นภาพหรือกิจกรรมในสื่อไม่ชัดเจน
	3. โทรศัพท์มือถือที่มีอยู่ไม่ใช่สมาร์ทโฟนจึงไม่สามารถรับชมที่บ้านได้ ดังนั้นต้องรับชมที่คลินิกชุมชน (เครือข่ายที่จัดโครงการบริการวิชาการฯ)
2.2 คุณภาพของสื่อ/คลิปวิดีโอไม่เหมาะสม	1. การบรรยายในคลิปเร็วเกินไปฟังตามไม่ทัน
	2. บางคลิปภาพไม่ชัดเจน

จากตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ จำแนกตามประเด็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัยที่แตกต่างกัน พบว่า ประกอบด้วยประเด็นปัญหาหลัก 2 ประการ ได้แก่ 1. ประเด็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การขาดความรู้พื้นฐานในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ และการขาดความรู้พื้นฐานในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ 2. ประเด็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การขาดแคลนทรัพยากร/หรือทรัพยากรมีจำกัดในการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ และคุณภาพของสื่อหรือคลิปวิดีโอไม่เหมาะสม

อภิปรายผล

1. อภิปรายผลการศึกษาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ

จากผลการวิจัยที่พบว่า คลิปวิดีโอที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าไปเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ คือ คลิปวิดีโอเรื่อง “9 ช่องแสนสนุก” โดยมียอดรับชม จำนวน 105 ครั้ง จากยอดรับชมคลิปทั้งหมด 269 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 39.03 ขณะที่คลิปวิดีโอที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าไปเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในลำดับสอง คือ คลิปวิดีโอเรื่อง “การตรวจสุขภาพเบื้องต้น” โดยมียอดรับชม จำนวน 72 ครั้ง จากยอดรับชมคลิปทั้งหมด 269 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 26.77 ที่เป็นเช่นนี้เพราะทั้งกิจกรรม 9 ช่องแสนสนุกเน้นการออกกำลังกายเข้าจังหวะผสมผสานกับการจดจำช่องในการก้าวเดิน ซึ่งเป็นกิจกรรมทางกายที่ไม่ยากจนเกินไป และให้ความบันเทิง สนุกสนานเหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ ขณะที่กิจกรรมการตรวจสุขภาพเบื้องต้นเป็นคลิปที่ให้ความรู้สาคิดการตรวจ ATK เบื้องต้น โดยบุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการตรวจวัดความดันโลหิต เพื่อวินิจฉัยความผิดปกติของร่างกาย ซึ่งทั้ง 2 คลิปวิดีโอที่ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสุขภาพทางกายที่กล่าวมานั้น มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันในชุมชนและสังคมที่ผู้สูงอายุนับได้ว่าเป็นกลุ่มเปราะบาง ต้องรักษาสุขภาพทางกายให้แข็งแรงแล้วยังต้องระมัดระวังตนเองให้ปลอดภัยจากโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรพงษ์ รื่นเอน, และวิไลภรณ์ จิรวินศรเศรษฐ์ (2564) ที่ศึกษาเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์กับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้สูงอายุมีการนำข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์มาปรับใช้กับคุณภาพชีวิตทั้งทางร่างกายและจิตใจสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขกับบริบทใหม่ของสังคม และผลงานวิจัยในครั้งนี้ก็สอดคล้องกับ Kheokao, Ubolwan, Tipkanjanaraykha, & Plodpluang (2019) พบว่า การค้นหาข้อมูลด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ 3 ลำดับแรก ประกอบด้วย 1. การดูแลสุขภาพในชีวิตประจำวัน 2. การรักษาตัวเมื่อมีอาการเจ็บป่วย และ 3. วิทยาการทางการแพทย์ต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การศึกษาข้อมูลสุขภาพทางการมากกว่าสุขภาพจิต

เมื่อพิจารณายอดรับชมคลิปวิดีโอที่ผู้สูงอายุเข้าไปเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์น้อยที่สุด คือ คลิปวิดีโอเรื่อง “การดูแลสุขภาพจิตในภาวะ COVID - 19” โดยมียอดรับชม จำนวน 29 ครั้ง จากยอดรับชมคลิปทั้งหมด 269 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 10.78 ที่เป็นเช่นนี้อาจเกิดจากสาเหตุ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรกคือ คลิปด้านสุขภาพกายเป็นข้อมูลความรู้ที่ใกล้ชิดและสอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด - 19 ในปัจจุบันแม้ว่าประเด็นของสุขภาพจิตก็เป็นเรื่องที่สำคัญแต่อย่างไรก็ตามอาจอนุมานได้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มองว่าการรับชมคลิปสุขภาพทางกายนั้นน่าจะเกิดประโยชน์และนำไปใช้ได้และส่งผลต่อจิตใจตามมา จึงทำให้คลิป

ด้านสุขภาพจิตได้รับความนิยมน้อยกว่าคลิปที่เผยแพร่ข้อมูลสุขภาพกาย และสาเหตุประการที่สอง คือ ลักษณะของเนื้อหาในคลิปวิดีโอเป็นการบรรยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเทคนิคการจัดการความเครียด ตลอดจนลักษณะของสื่อเป็นภาพเคลื่อนไหวแบบแอนิเมชัน ซึ่งแตกต่างจากสื่ออื่น ๆ ที่ใช้การบรรยายและสาธิตโดยใช้บุคคลจริงมาสาธิต ซึ่งการใช้แอนิเมชันการตูนที่เป็นภาพเคลื่อนไหวอาจทำให้ผู้รับชมปฏิบัติตามหรือนึกภาพจินตนาการได้ยาก ดังนั้นในการออกแบบสื่อควรคำนึงถึงความต้องการของผู้สูงอายุทั้งในด้านของเนื้อหาตลอดจนรูปแบบการนำเสนอสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิระวุฒิ สารธรรม (2562) ที่กล่าวว่า การจัดการความรู้และรูปแบบที่เหมาะสมในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนควรเป็นหัวข้อที่ชาวชุมชนสนใจสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ตลอดจนคำนึงถึงความสนใจของผู้คนในชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อการบริการวิชาการที่ยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้จากงานวิจัยในอดีตที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น งานวิจัยของ สุทธยา สมสุข (2562) พบว่า ผู้สูงอายุมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในด้านอื่น ๆ เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับการซื้อสินค้าออนไลน์ รวมถึงการรับชมสินค้าและโฆษณาต่าง ๆ เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุแต่ละคนและในแต่ละบริบทต่างก็มีความสนใจที่แตกต่างกัน ซึ่งตามแนวคิดของรัตนวงศ์ ตูละสุวรรณ, และอาทิตย์ ททรัพย์สินวิวัฒน์ (2563) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของผู้รับสารในสื่อั้นประกอบด้วย การมีส่วนร่วมใน 3 กระบวนการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การเตรียมการ (Pre - Production) และ ขั้นตอนถ่ายทำ (Production) ดังนั้นจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งหากการผลิตสื่อสำหรับผู้สูงอายุมีการประยุกต์ใช้แนวคิดให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สื่อและให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนต่อไป

2. อภิปรายผลการวิเคราะห์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ

จากผลการวิเคราะห์ปัญหาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพจำแนกตามประเด็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัยที่แตกต่างกัน พบว่า ประกอบด้วยประเด็นปัญหาหลัก 2 ประการ ได้แก่ ประเด็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การขาดความรู้พื้นฐานในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ และการขาดความรู้พื้นฐานในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นเช่นนี้เพราะปัจจุบันอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบทั้งสมาร์ทโฟน ไอแพด ตลอดจนคอมพิวเตอร์แบบพกพา ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่และการทำงานได้หลากหลายมากขึ้น รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์เองทั้ง เฟซบุ๊ก ยูทูบ และไลน์ ฯลฯ ต่างก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบอัปเดตเวอร์ชันอยู่เสมอ จึงอาจทำให้ผู้สูงอายุซึ่งอยู่ในยุคการเปลี่ยนผ่านจากระบบแอนะล็อกสู่ระบบดิจิทัลต้องมีการปรับตัวมากและประกอบกับสมรรถนะทางกายเช่น สายตาหรือสมรรถนะทางสมองด้านการจดจำก็อาจเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Anam, & Abid (2020) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้โทรศัพท์แบบสมาร์ทโฟนในผู้สูงอายุโดยพบว่า ผู้สูงอายุประสบปัญหาในการใช้โทรศัพท์แบบสมาร์ทโฟน เนื่องจากมีฟังก์ชันการทำงานที่ซับซ้อนมากขึ้น ตลอดจนหน้าจอแบบระบบสัมผัสที่ทำให้บางครั้งเกิดข้อผิดพลาดจากการสัมผัสผิดตำแหน่งได้ เป็นต้น ซึ่งเป็นอุปสรรคที่ผู้สูงอายุต้องพบเจอจากการใช้โทรศัพท์แบบสมาร์ทโฟน สอดคล้องกับผลวิจัยของ อธิชา วุฒิรังสี (2564) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปนั้นจะเริ่มมีปัญหาสุขภาพมีการเจ็บป่วย เพื่อนหรือสมาชิกในครอบครัวเสียชีวิตมากขึ้นและเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมลดลงทำให้เรียนรู้และเปิดรับหรือปรับตัวให้เข้ากับสิ่งใหม่ ๆ ได้ยากกว่าวัยอื่น

นอกนี้ยังพบว่า ประเด็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การขาดแคลนทรัพยากร/หรือทรัพยากรมีจำกัดในการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ และคุณภาพของสื่อหรือคลิปวิดีโอไม่เหมาะสมที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้สูงอายุในชุมชนตอนเมืองมาจากพื้นฐานทางครอบครัวและเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ทำให้ปัจจัยในเรื่องของความเร็วอินเทอร์เน็ต รวมถึงประสิทธิภาพของอุปกรณ์ที่ใช้หรือขนาดหน้าจอของอุปกรณ์จึงแตกต่างกัน ดังนั้นกรณีของผู้สูงอายุที่มีปัจจัยเรื่องความเร็วของอินเทอร์เน็ตจำกัดจึงส่งผลให้การเรียนรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ขาดความต่อเนื่องสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรพงษ์ รื่นเอม, และวิไลภรณ์ จิรวัดนเศรษฐ์ (2564) พบว่า ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีการพัฒนาของเครือข่ายผู้ให้บริการระบบอินเทอร์เน็ตมีผลต่อการเลือกใช้งานของกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น ระบบสัญญาณต้องชัดเจน ผู้สูงอายุต้องการความสะดวกในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลที่อยู่ห่างไกลระบบของเครือข่ายที่ให้บริการต้องชัดเจน ไม่ถูกบดบังสัญญาณ รวมถึงอัตราค่าบริการต้องสมเหตุสมผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ยอดรับชมคลิปวิดีโอที่ผู้สูงอายุเข้าไปเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์น้อยที่สุด คือ คลิปวิดีโอเรื่อง “การดูแลสุขภาพจิตในภาวะ COVID - 19” เนื่องจากมีภาพเคลื่อนไหวเป็นรูปแบบการ์ตูนแอนิเมชัน ซึ่งสื่อในลักษณะนี้อาจไม่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ ดังนั้นในการจัดทำสื่อที่เผยแพร่สู่สังคมออนไลน์สำหรับผู้สูงอายุ ควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อในทุกขั้นตอนตามแนวคิดกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ตอบสนองความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย

2. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุขาดความรู้พื้นฐานในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ และการขาดความรู้พื้นฐานในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชนควรจัดให้มีการเผยแพร่ความรู้แก่ผู้สูงอายุในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ สำหรับการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์อย่างถูกต้องปลอดภัย โดยไม่ต้องพึ่งพาบุตรหลานและญาติ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ข้อมูลสุขภาพ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปอาจขยายขอบเขตของการเรียนรู้นอกจากด้านสุขภาพแล้ว ยังมีประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ เช่น การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์เพื่อประยุกต์ใช้ระบบการแพทย์ทางไกล (Telemedicine) ตลอดจนการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ในการศึกษาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเงิน โภชนาการ สวัสดิการรัฐ เป็นต้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีความทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลง

เอกสารอ้างอิง

- คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2565). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565**. สืบค้น กรกฎาคม 18, 2565, จาก <http://www.edu.ru.ac.th/index.php/2014-04-17-04-16-09>.
- จิระวุฒิ สารธรรม. (2562, มกราคม - เมษายน). การจัดการความรู้และรูปแบบที่เหมาะสมในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. **วารสารศิลปศาสตรราชชมงคลสุวรรณภูมิ**, 1(1), 65 - 76.
- ภัทรพงษ์ รื่นเอน, และวิไลภรณ์ จิรวินนเศรษฐ์. (2564, กรกฎาคม - ธันวาคม). สื่อสังคมออนไลน์กับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. **วารสารนิเทศสยามปริทัศน์**, 20(2), 139 - 149.
- ระวีวรรณ ทรัพย์อินทร์, และญาติณี เคารพธรรม. (2560, กรกฎาคม - ธันวาคม). สื่อกับผู้สูงอายุในประเทศไทย. **วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์**, 11(2), 367 - 387.
- รัตนาศ์ ตูละสุวรรณ, และอาทิตยา ทรัพย์สินวิวัฒน์. (2563, มกราคม - เมษายน). การมีส่วนร่วมของผู้รับสารในสื่อเพื่อการเรียนรู้จากงานวิจัย. **วารสารศาสตร์**, 13(1), 233 - 263.
- รุจา รอดเข้ม, และสุดารัตน์ ไชยประสิทธิ์. (2562, พฤษภาคม - สิงหาคม). สังคมสูงวัย: เทคโนโลยีกับผู้สูงอายุ. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**, 13(2), 36 - 45.
- สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2558). **โครงการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของคนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาสในยุคหลอมรวมเทคโนโลยี**. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับ (ร่าง) กรอบแนวทางการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของคนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส ในยุคหลอมรวมเทคโนโลยี วันที่ 12 พฤศจิกายน 2558, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2560). **รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2561**. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สุทธยา สมสุข. (2562, มกราคม - เมษายน). พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ. **วารสารปาริชาติมหาวิทยาลัยทักษิณ**, 33(1), 62 - 77.
- อิธิชา วุฒิรังสี. (2564, มกราคม - มิถุนายน). การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุ. **วารสารสหศาสตร์**, 21(1), 90 - 106.
- Anam, R., & Abid, A. (2020). Usability Study of Smart Phone Messaging for Elderly and Low-literate Users. **International Journal of Advanced Computer Science and Applications**, 11(3), 107 - 115.
- Fu, L., & Xie, Y. (2021, September). The Effects of Social Media Use on the Health of Older Adults: An Empirical Analysis Based on 2017 Chinese General Social Survey. **Healthcare**, 9(9), 1143.

Kheokao, J., Ubolwan, K., Tipkanjanaraykha, K., & Plodpluang, U. (2019, January - June). Online Health Information Seeking Behaviors Among the Thai Elderly Social Media Users.

TLA Research Journal, 12(1), 60 - 76.

Tang, D., Jin, Y., Zhang, K., & Wang, D. (2022, May). Internet Use, Social Networks, and Loneliness Among the Older Population in China. **Frontiers in Psychology**, 13(895141), 1 - 8.

United Nations. (2020). **World Population Ageing**. Retrieved July 18, 2022, from <https://www.un.org>.

